

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
שנאמרו בשבת קודש פרשת בחקותי תשע"ט לפ"ק

בעיר בארא פארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ק"א

דרשת פרקי אבות

במשנה (אבות ה-ו) שבעה דברים בגולם ושבעה דברים בחכם, חכם אינו מדבר בפני מי שגדול ממנו

בחכמה ובמנין וכו' ע"כ. ופירש הרע"ב, גולם לשון גולמי כלים שלא נגמרה מלאכתו, כך אדם שאינו נגמר בדעתו לא במדות ולא בחכמה קרוי גולם ע"כ. ובתפארת ישראל הוסיף, ומדלא קרי ליה סכל או פתי, שמע מינה דמיירי אף בתלמיד שלמד הרבה, אבל לא תיקן את עצמו לפי לימודו ע"כ. ומה שאמר גדול ממנו בחכמה ו'במנין', פירש רש"י בשנים ובתלמידים. והיינו שהוא זקן יותר ממנו, אשר גם אם חכמה אין כאן זקנה יש כאן (ברכות לט.), וברוב שנים רוב חכמה (איוב לב-ז). וגם שמנין תלמידיו מרובים משלו. ומכל שכן כאשר כולו איתנייהו ביה, שגדול ממנו בחכמה ובשנים ובתלמידים. ועל אחת כמה וכמה שאינו מדבר כנגד דברי החכם לסתור דבריו ולבטלם, שהעושה כן המשנה קראו גולם, שהוא גולמי כלי, אדם שלא נתפתח כראוי.

ל נזכר בתורה שום מעמד שיצוה ה' לישראל לעשות הכנה לזה מקודם, רק במתן תורה, שצוה ה' למשה, לך אל העם וקדשתם היום ומחר וגו', והיו נכונים ליום השלישי (שם יט-י). אם כי גם ביציאת מצרים ירד ה' כביכול בעצמו למצרים לגאלם, וכמו שנאמר (שם יב-יג) ועברתי בארץ מצרים, אני ולא מלאך וכו', אני ה', אני הוא ולא אחר. ועל דרך זו בקריעת ים סוף, הראו באצבע זה א-לי ואנחהו (שם טו-טז), וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל (רש"י שם), ולא נצטוו ישראל לעשות שום הכנה של פרישות לזה, רק למעמד קבלת התורה הוצרכו קדושה ופרישות, כי בלי הכנה של קדושה אין זוכין שיכנס ויבלע התורה בלבבו ובנפשו, שיוכל לקבל התורה כראוי.

*

ואיתא בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד מדעתו וכו'. מאי דריש, היום ומחר, היום כמחר, מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו, [והא לא אפשר] ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ע"כ.

ונראה לשלב הדברים עם הזמן שאנו עומדים בו, סמוכים ונראים לחג השבועות הבעל"ט, זמן מתן תורתנו, אשר בכל שנה ושנה בבוא זמנה מתעורר אצל כל אדם התעוררות לקבלת התורה מחדש, אשר ביום הזה באו מדבר סיני (שמות יא.), וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהא דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו ע"כ. ואם זה נאמר על כל יום ויום, מכל שכן כאשר מתקרבים לאותו היום שבו מתחדש נתינת

ובתוספות כתבו אין זו דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו הרי אין זה מדעתו ע"כ.

והנה ההפלא"ה (בספר המקנה קידושין לו: תוד"ה ממחרת) ביאר, דהא דקיימא לן (חולין פג.) דהיום הולך אחר הלילה, זהו רק אחר שניתנה תורה, דיש קראי דהיום הולך אחר הלילה, אבל קודם מתן תורה היה הלילה הולך אחר היום כמו בבני נח, ואם כן אין זה דרשה גמורה, דגם היום הוא כמחר, כי היום הלילה שלאחריו עמו, וכן למחר ע"ש. ובתורת משה (פ' יתרו קג.) הוסיף, דהגם דקודם מתן תורה היה לישראל דין בן נח, משה קידש אותם תיכף בקדושת ישראל, שיהא להם דין ישראל, והיום הולך אחר הלילה, ולילה דהאידינא נפקא ליה ע"כ. אמנם לא ביאר איך נתקדשו ישראל מעצמם בקדושת ישראל, שישתנה דיניהם מדין בני נח, והיום הולך אחר הלילה.

ולפי דבריהם היה מקום לומר, דכיון דהקב"ה שומר תורתו (ירושלמי ראש השנה א-ג), והתורה חמדה גנוזה לפניו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם (שבת פח:), אם כן אצל הקב"ה שמסתבר ששומר תורתו מאז, עוד קודם שנברא העולם, ואצלו תמיד היום הולך אחר הלילה. וכיון שה' צוה וקדשתם היום ומחר, פירש משה שהכוונה על היום ומחר של הקב"ה, ולילה דהאידינא כבר נפק, על כן הוסיף עוד יום אחד.

עוד יש לומר דבגמרא (חולין שם) נראה דהא דהיום הולך אחר הלילה, ילפינן מקרא דכתיב (בראשית א-ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, היום הולך אחר הלילה ע"כ. והנה מצינו קודם מתן תורה שאמר הכתוב (שמות כד-ד) ויכתוב משה את כל דברי ה' וגו', ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ופירש רש"י שכתב משה מבראשית ועד מתן תורה, וכתב מצות שנצטוו במרה, וספר הברית הזה קרא באזני העם עוד קודם מתן תורה, וקיבלו אותה עליהם. ובודאי שקיבל משה מהקב"ה אז התורה בלשונה וככתבה עד פרשת יתרו. ואם כן נלמד להם לישראל אז מאת ה', שהיום הולך אחר הלילה, ויהי ערב ויהי בוקר, ושפיר דרש משה היום כמחר, והוסיף יום אחד. [אך בפנים יפות (פ' נח) על הפסוק יום ולילה לא

ישבותו, כתב דנפקא לן היום הולך אחר הלילה מקרא (ויקרא כג-לב) מערב עד ערב תשבתו שבתכם ע"ש. ומקרא זה נאמר להם רק לאחר מתן תורה].

ובזה יתיישב היטב קושיית התוספות (עבודה זרה ג. ד"ה יום) אהא דדרשו שם, ויהי ערב ויהי בוקר יום השישי (בראשית א-לא), מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם מקבלין ישראל את תורתי (ביום ששי של סיון) מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו ע"כ. ותימא למאן דאמר (שבת פו:) בשבעה בחודש נתנו עשרת הדברות, מאי יום הששי. ותירצו דהיתה ראויה להנתן בששי, אלא שהוסיף משה יום אחד מדעתו ע"ש. ונראה דהנה ברש"י (שם) פירש, דמה שנאמר ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם, היה בחמשה בסיון ע"ש. וביאר בשפתי חכמים דזהו כמאן דאמר בששי בסיון ניתנה תורה, אבל למאן דאמר בשבעה בסיון ניתנה תורה, היתה זו בששי בסיון ע"ש. ואם כן התחלת התורה קבלו ישראל עוד בששי בסיון, ושפיר נתקיימה התנאי ביום הששי, שהתחילו לקבל אז התורה מספר בראשית עד מתן תורה.

והנה אמרו חז"ל (שבת פח.) ויתיצבו בתחתית ההר (שמות יט-יז), מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם ע"כ. וכתבו התוספות אף על פי שכבר הקדימו נעשה לנשמע, שמא יהיו חוזרין כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן ע"כ. ולפי הנ"ל יש לומר, דאיתא במכילתא (שם) שרבי ישמעאל אומר שגם ברכות וקללות (של פרשת בחוקתי) קרא באזניהם ע"ש. ואם כן שמעו אז דברים שלא שמעו עד עתה, כי מתחילת הצעת התורה לישראל לא נאמרו רק דברים הערבים לאוזן שומעם, והייתם לי סגולה וגו', ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' (שם-ה). ועתה שמעו גדול מדת הדין כאשר יסירו מדרכי התורה, ומזה תתקור תשוקתם לקבלה, על כן הוצרכו לכפיית ההר לקבלה. [שוב נתעוררתי, שגם אחר ששמעו דברי ספר הברית כתיב, ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. ולפי זה יש לומר בהיפוך, שהכתוב משמיענו, שהגם שכבר אמרו ביום השני כל אשר דבר ה' נעשה, הכפילו הדברים כעת שנית, לומר שהגם ששמענו כל הקללות הללו אם לא תשמעו אל מצות

ה', אף על פי כן מוכנים אנו לקבל התורה, וכל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. (ועיין רש"י שמות כ-א).

*

אמנם לעניינינו יש לומר עוד, דהנה במצרים כאשר נצטוו ישראל על מצות הפסח, שבא הדיבור למשה בראש חודש ניסן, ומסרה אותו יום לישראל, כתיב וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (שמות יב-כח). וברש"י וכי כבר עשו, והלא מראש חודש נאמר להם, אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו ע"כ. הרי לנו כי הקב"ה מעלה על מי שמקבל עליו לעשות דבר טוב, כאילו בקבלה זו כבר עשאו, שכן העיד עליהם הכתוב וילכו ויעשו, ועדיין לא עשו כולם. וכמו כן משעה שקבלו ישראל עליהם התורה, ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, נחשב להם כאילו עמדו כבר בסיני וקבלו כל התורה, וממילא מאז שאמרו נעשה ונשמע דינם כישראל, והיום הולך אחר הלילה, ושפיר הוסיף משה יום אחד. ולא עוד, אלא כיון שה' צוהו לכתוב אז כל התורה עד פרשת מתן תורה, ומסרה לישראל אז, אם כן נמסר להם גם הודעה זו, וילכו ויעשו כאשר צוה ה', שבשעה שקבלו עליהם החשיב אותה ה' כאילו כבר עשאוהו. אם כן גם התורה כולה, משעה שקבלוה על עצמם באמירת נעשה ונשמע, דינם מאז כישראל.

ובזה תתיישב גם כן קושיית התוספות הנ"ל, דלא נתמלא התנאי של יום הששי, דהא בשבעה קבלו התורה. ולפי מה שנתבאר דמה שקיבלו על עצמם כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, נחשב להם כאילו כבר קבלו את התורה, אם כן עוד הקדימו לקבלה ביום השני ושוב ביום החמישי, וביום הששי הם נחשבים כמחוייבים ועומדים, ושפיר נתקיימה התנאי.

ויש בזה לימוד מוסר השכל, עד כמה חשוב למעלה כל מחשבה טובה שיש לישראל להתקרב לעבודת קונו, שבשעה שמקבל על עצמו דבר טוב, אם כי עדיין לא עלה בידו לקיימו, בשמים נחשב כאילו כבר עשאוהו, ושכרו מוכנת לפניו על מעשה זו.

*

אמנם אכתי הדבר צריך תלמוד, למה דיבר ה' למשה בלשון שאינו מבורר, וקדשתם היום ומחר, שיש לדון בזה מהו הכוונה, ומשה דרשו היום כמחר, ואין זה דרשה גמורה אלא כהוסיף מדעתו. ולמה לא אמר ה' להדיא מצות פרישה היא שלשת ימים, וביום הרביעי ירד ה', הלא דבר ה' ברור מללו. ונראה כי הקב"ה בא ללמד בזה את ישראל תורה שלימה. כי בודאי בשעה שמסר משה לישראל מצות פרישה שקיבל מפי ה', לא שינה לשונו הקדוש, ומסר להם ציווי ה' וקדשתם היום ומחר, שפירושו הפשוט שני ימים. ושוב אמר להם אני דורש מדעתי היום כמחר, ויש להוסיף עוד יום לפרישה. ובאמת אין זו דרשה גמורה, שהרי קראו שהוסיף משה מדעתו, וניתן מקום להחכמים שבישראל להתווכח, כי טועה הוא בציווי ה', ואין דרשה זו נכונה, וה' אמר והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' (וי"ט-א), ומשה משנה דברי ה', היו נכונים לשלשת ימים (וי"ט-ט), לסוף שלשת ימים, הוא יום רביעי, שהוסיף משה יום אחד מדעתו (רש"י).

אמנם אחר זה ראו כי משה אמת ותורתו אמת, שהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא. ובוזה לימד ה' את ישראל, איך צריכין להכניע דעתם לדעת תורה, ואם משה דורש כן, הגם שיכולין לפלפל בדעתו, הקב"ה מסכים עמו, וכביכול גם הקב"ה מכניע עצמו תחתיו. ועל זה רמזו, דרך ארץ קדמה לתורה (ויק"ר א-ט), שלימוד דרך ארץ לחכמי ישראל, לימד ה' אותנו עוד קודם שנתן התורה, שלא ירדה שכינה ביום השלישי, אלא ביום הרביעי, אחר הפרישה של שלשה ימים.

והכתוב אומר, ויהי קול השופר הולך וחזק מאד, משה ידבר והאלקים יעננו בקול (וי"ט-ט). ולכאורה הוה ליה למימר 'משה דבר והאלקים ענהו בקול'. ופירש בספר הדרש והעיון, כי קול השופר אשר נשמע רק אחר יום השלישי, יש בזה קול חזק מאד, שמכריז ואומר לדורות, ראו איך הקב"ה עצמו הכניע לדברו של משה, המנהיג ישראל. ותדעו גם להלאה שכאשר 'משה ידבר', תמיד כאשר חכם מישראל שהוא ניצוץ של משה מדבר, האלקים יעננו בקול, זהו קול האלקים, והסכמתו נתונה עליו ע"כ.

חיותם מראשיהם, ואם נקטעו מהראש סופן ימיתו האילנות, ולא יהא גזען מחליף.

וכמו כן האנשים הללו שמדמים את ראשיהם, כראשי התמר והארו, שמשם הם מקבלים חיותם, והם מקבלים מרות מהראש להיות נכנע ונשמע לדבריהם, הם מפריחים ונותנין פירותיהם. ועל כן אמר 'צדיק כתמר, אם הצדיק נחשב אצלו כהתמר, שכל חיותו הוא מהראש, אדם כזה 'פרח'. 'וארו כלבנון', מי שהצדיק אצלו כארו, אז 'ישגה'. לא כן החכמים בעיניהם, ואינם נכנעים תחת המנהיג, הם יודעים יותר ומבינים יותר, להם חסר יניקת חיותם, וסופן לא יצליחו, לא הן ולא פירותיהן, וגזען אינו מחליף. כי ישראל קדושים לא צומחים בלי ראש, והפוסק עצמו מהם לא צומח, ורק שמי שמכיר שבלי הראש נפסק חיותו, אלו הם 'שתולים בבית ה' ובחצרות אלקינו יפריחו'. – וזהו שאמר הכתוב (שיר ז-ח) זאת קומתך דמתה לתמר, רק בזאת יתעלה קומתך, והקומה של הכלל ישראל, כאשר תהא 'דמתה לתמר', להיות נכנעים תחת ראשי ישראל, ולקבל חיותם מהם.

ועל דרך זה אמר הכתוב (שיר א-יז) קורות בתינו ארזים, כי בית שיש בו הורים שהמה ראשי הבית, ודבריהם נשמעים להבני בית, אז מתגדלים בתוכם בנים שהם פרי תפארת. לא כן אם יש ביניהם בן סורר ומורה, שלא נכנע לדעת אבותיו, הוא משבר ההנהגה שבבית והבית נחרב. והקורות שעל הבתים הם השומרים על הבית שלא יכנס בתוכה זרם ומטר ורוחות מבחוץ. ולכן לוקחים ארזים להקורות, להורות על שומרי הבית, שאם רוצה שהבית יהא מגן על בני ביתו, אז יתבונן על הארזים, אשר בלי ראש אין הם צומחים, וממנה ילמד על הנהגת ביתו.

*

ומצינו במשנה (יומא לח.) ואלו לגנאי, של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים [שלא היו יודעים שאר אומנין לרדותם מן התנור שלא יהא נשבר, מפני שהיו עשוי כמין תיבה פרוצה], של בית אבטינס לא רצו ללמד על מעשה הקטורת [מכירין היו בעשב אחד ששמו מעלה עשן, וכשהיו מערבים אותו עם סממני הקטורת, היה עשן הקטורת מתמר ועולה כמין מקל ולא

*

הנה הכלל ישראל הם קומה שלימה, על דרך שיש בהאדם רמ"ח אברים שונים, ועל כולם יש הראש עם המוח שנותנת חיות לכל האברים. וכאשר נחלש הקשר שביניהם לעומת זה נחלש כח האבר שכנגדו, עד שלפעמים נפסק הקשר לגמרי, ואז האבר ההוא מת. וכמאמרם פסיק רישא ולא ימות. כן הם הכלל ישראל, המה האברים שבקומה, ועליהם יש ראשי ישראל, חכמי התורה וצדיקיה, אשר ראה הקב"ה שהם מועטים עמד ושתלן בכל דור, והמה נותנים חיות להכלל ישראל. וכאשר נחלש אצל האדם החיבור עם ראשי ישראל, אז יהדותו נחלש. ורק אלו שמכניעים עצמם לקראת חכמי ישראל, ומקבלים דבריהם באימה, יהדותם עומדת ברום המעלה, ומצליחים הם ובניהם.

ואיתא בגמרא (ברכות ח.) לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה [נדסמוך למיתת שמעי כתיב ויתחתן שלמה את פרעה (מלכים א ג-א)]. והתניא אל ידור, לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה [אם כפוף הוא לרבו לקבל תוכחתו ידור אצלו, ואם לאו טוב להתרחק ממנו, ויהי שוגג ואל יהי מזיד] ע"כ. הרי לנו שגם אדם גדול כשלמה המלך, נשתנה הנהגתו כאשר לא היה עם רבו, שנשא את בת פרעה, הרי לנו עד כמה משפיע הקשר וההכנעה למי שגדול ממנו.

*

הכתוב אומר (תהלים צב-יג) צדיק כתמר יפרח כארו בלבנון ישגה, שתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו. ויש להבין למה דימה את הצדיק לתמר וארו דייקא, הלא יש גם כמה סוגי אילנות טובות אחרות. אך הענין הוא, דאיתא בגמרא (בבא בתרא פ:) שהלוקח אילן מחבירו לקוץ (לצורך העצים), מגביה מן הקרקע טפח וקוצץ (דהדר וצמח באותו שיור טפח, ולא יקצץ יותר דמויק לו), בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין גזען מחליף (חופר ונטל אפילו השרשים משום דלית להו תקנתא, אפילו אם יניח ממנו חוץ לקרקע, הואיל ונקצץ בראשו) ע"כ. ואם כן האילנות של דקלים וארזים מקבלים יניקת

היה פונה אילך ואילך], הוגרס בן לוי היה יודע פרק בשיור [הכרעת קול נעימה] ולא רצה ללמד, בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב [קושר ד' קולמוסים בד' אצבעותיו, וכותב שם בן ד' אותיות כאחת], ועל אלו נאמר ושם רשעים ירקב (משלי י-ז) ע"כ.

ואיתא בגמרא שם, שנתנו טעם למעשיהם שכוונתם היא לשמים, שבית גרמו ובית אבטינס אמרו, יודעין היו של בית אבא שבית זה עתיד ליחרב, שמא ילמוד אדם שאינו מהוגן וילך ויעבוד עבודה זרה בכך ע"ש. והיא פליאה, גם אם היה טעות בהשקפתם, מכל מקום איך קורין אותם רשעים בתוספת קללה של שם רשעים ירקב, שלא ישאר זכר מהם, וקבעו הדברים במשנה מפורשת, כאשר כוונתם היתה לשמים. ומזה אנו רואין, שבהיות שהציעו השקפתם לחכמי ישראל, והם סברו אחרת, ולא נכנעו לגדולי התורה, אלא ממשיכים פעולתם על דעת עצמם, נחקק עליהם לנצח נצחים שהם רשעים, וירקב שמותם שלא הכניעו דעתם לדעת חכמים, ומותר לספר בגנותם לדורות עולם.

והנה הגם שבית גרמו ובית אבטינס לא עברו בהנהגתם שום איסור דאורייתא או דרבנן, במה שלא לימדו אומנתם לאחרים, היו מגנים אותם חכמי ישראל וקראום בשם רשעים, והעבירו אותם מאומנתם, ושלחו להביא אומנים אחרים מאלכסנדריא של מצרים. ונוכל ללמוד מזה, כי האדם שנברא באיזה כשרון, מוטל עליו לנצל זאת לכבוד שמים, וגם לא ימנע מללמד זאת לאחרים, שלא למעט בזה כבוד המקום.

ולדוגמא מי שיש לו לשון לימודים, ינצל אותה ללמד ולהדריך אחרים בתוכחת מוסר, ולקרר לבות ישראל לאביהם שבשמים. ועל דרך זה מי שהוא כתבן וספרא רבא, יכתוב מאמרים לזכות הרבים. מי שניחון בחוש הנגינה, ינצל אותה לכבוד את ה' מגרונו לירד לפני התיבה, ולסייע להבעלי תפלות בעת זמרים.

ובילקוט (מלכים רכא) איתא, כרם היה לנבות הזירעאלי (מלכים א כא-א). כתיב (משלי ג-ט) כבוד את ה' מהוגן,

ממה שחננך, שאם היה קולך נאה עבור לפי התיבה. חייא בן אחותו של רבי אלעזר הקפר היה קולו נאה, והיה אומר לו חייא בני עמוד וכבוד את ה' ממה שחננך. נבות היה קולו נאה, והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע את קולו, פעם אחת לא עלה, והעמידו עליו בני בליעל ואבד מן העולם. מי גרם לו, על ידי שלא עלה לירושלים בראייה לכבוד את הקב"ה ממה שחננו, למה, שכבר אמרה תורה (שמות לד-כד) ולא יחמוד איש את ארצך, אימתי, בעלותך ע"כ. ולפי שלא עלה לפיכך חמד אחאב את כרמו.

וכאשר לא מצאו חכמים אומנים כמותם, והחזירו בית גרמו ובית אבטינס למקומם אמרו, כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו, שנאמר (משלי טז-ד) כל פעל ה' למענהו. ופירש ברבינו חננאל, פעל ה' ונתן חכמה לזה יתר מזה, למענהו, כדי שלא יהיה המלאכה אלא במי שחפץ ע"כ. והיינו שכיון שהם היחידים המכירים כשרון מלאכות אלו, זהו סימן שברא ה' אותם למטרה זו.

ובזה יוכל כל אחד ליקח חיזוק לעצמו, שכשם שאין פרצופיהן שוות כך אין דיעותיהן שוות, ואם כן יש לכל אחד נקודה מה שאין בחבירו, וכל מה שברא הקב"ה לא בראו אלא לכבודו, ולכל אחד יש מעלה שאין בחבירו, שיוכל להעלותו לכבוד שמים. ואיתא במדרש (דב"ר ז-ח) אמר רבי שמעון בר יוחאי מנין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהן, דכתיב (שמות יט-א) כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני וכו' ע"ש. הרי לנו החשיבות של כל אחד ואחד, שאלמלא הוא לא היו יכולין כל ישראל לקבל התורה, כי מה שמוטל עליו אין מי שיוכל להשלים זאת.

וכבר פירשו מה שקורין תמיד פרשת בחוקותי קודם עצרת (מגילה לא:), כי בפרשה זו נאמרה בסופה פרשת ערכין, ומשם יתבונן שכל יהודי אפילו הפחות שבפחותים יש לו ערך. ולא עוד אלא שבמשקל א-ל דעות ערכו שוה כמו הצדיק. ובזה יגבה לבו בדרכי ה' לקבל על עצמו מחדש עול תורה, כי עדיין העתיד לפניו להתעלות ביתר שאת.

סעודה שלישית

ח"ו יקלקל מעשיו יפגום הכל ח"ו, וירדו למטה כל הנבראים הרוחניים והגשמיים בבחינה התחתונה. או התיישרה הארץ בלבה ואמרה, כיון שהאדם קרוב לחטוא מחמת יצרו הרע וכו', אשר לזאת התחכמה הארץ ושינתה תחילה ציווי הבורא ית', כדי שאחר כך כשיחטא האדם ח"ו, יהא לו אמתלא נכונה, והוא מפני ששורש גופו הוא מן האדמה, ששינתה מכבר רצון הבורא ית', ותולין הקלקלה במקולקל וכו' ע"ש.

אמנם לעתיד כאשר רוח הטומאה יעביר מן הארץ, ואתא הקב"ה ושחט למלאך המות, שמביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים (סוכה נב.), ולא יוצרכו עוד ישראל למליצה זו שנבראו מהארץ החוטאת, על כן אז גם הארץ תחזור לעשות רצון קונה, שתהא טעם העץ וטעם פריו שוה, וגם העץ עתיד להיות נאכל.

*

וכמו כן מה שהפליג בריבוי הפירות, שבכל יום יוגדל מחדש האילן בפירותיה, הענין הוא, כי סיום הברכות היא, ואשבור מוטות עולכם ואולך אתכם קוממיות (כו-ג). ודרשו חז"ל (סנהדרין ק.) רבי מאיר אומר מאתים אמה, כשתי קומות של אדם הראשון ע"ש. וביאר ברש"י כי אמרו חז"ל (חגיגה יב.) אדם הראשון מן הארץ עד לרקייע שנאמר (דברים ד-לב) למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ, ולמקצה השמים עד קצה השמים [על הארץ היה ומגיע לשמים], וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו שנאמר (תהלים קלט-ה) אחר וקדם צרתני [שתי פעמים יצרתני, תחלה גבוה ולבסוף שפל] ותשת עלי כפכה [כף בגימטריא הכי הוון] ע"כ. ובילקוט (בראשית כ) איתא, שנתמעט לגובה אלף אמה ע"כ. ואם כן הברכה, ואולך אתכם קוממיות, כולל גובה של אלפיים אמה. והנה גובה האדם כעת היא שלש אמות, ולעתיד יהא קומתו קרוב לשבעים פעמים יותר (לגמרא דידן), או קרוב לשבע מאות פעמים יותר (לדעת הילקוט).

בגמרא (מגילה לא:) עזרא תיקן להם לישראל, שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא. אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן ובעצרת על פירות האילן ע"כ. ויש להבין למה נקבע עצרת דייקא לדון על פירות האילן.

והנה בפרשתנו אמר הכתוב, אם בחוקתי תלכו וגו', ונתנה הארץ יבולה, ועץ השדה יתן פריו (כו-א). ואמרו (בתורת כהנים), לא כדרך שהוא עושה עכשיו, אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, שהעץ עתיד להיות ניטע ועושה פירות בן יומו, בו ביום שהוא ניטע בו ביום עושה פירות. מנין שהעץ עתיד להיות נאכל, תלמוד לומר עץ פרי, מה פרי נאכל אף העץ נאכל ע"כ. נזוה מתאים עם מה שכתב הרמב"ן בפרשתנו (כו-ב), ודע כי לא השיגו ישראל מעולם לברכות האלה בשלמותן וכו'. ועל כן תמצא לרבותינו ז"ל שזיכירו בפסוקים האלה לעתיד לבוא וכו', כי לא נתקיים, אבל יתקיים עמנו בזמן השלמות ע"כ.

ולכאורה מה שלעתיד גם העץ יהיה נאכל, היא יתירה עוד ממה שעשתה בימי אדם הראשון, שהרי מתחלת הבריאה כבר שינתה הארץ ותוצא הארץ עץ עושה פרי (בראשית א-יא), וברש"י ולא עץ פרי, שיהא טעם העץ כטעם הפרי (ב"ר ה-ט).

אך הענין הוא, על פי מה שכתב באוהב ישראל (פ' בראשית) דלכן שינתה הארץ ציווי ה', שהתכוונה בזה לטובת האדם, וזה לשון קדשו, כי הארץ היינו סוד ארץ עליונה השכלית, הסתכלה והבינה וראתה בריאת אלקים כל מעשי בראשית את האדם אשר נחלק גופו מן העפר מהאדמה וכו', והכל בידי אדם ותלויין במעשיו. אם ילך בדרך הטוב והישר, אז יהיה עליה לכל העולמות וכל הנמצאים, ואם

עבדים מכורים במוסרות התורה. ומה יעשה ישראל ואפשי בבשר חזיר והלוך בבתי טרטיאות ובקציצת פאת ראש וזקן, אבל מה יעשה והתורה אוסרתו (תורת כהנים ס"פ קדושים), והוא יהודי כשר ואינו רוצה למרוד על אדונו ית"ש שהוא עבד נמכר לו, זהו עובד ה' כל ימיו והוא לעול על צוארו אך הוא יהודי כשר. אבל חלילה וחס אין זה עול כבד כי אם שמחה וחדוה, אשרינו מה טוב חלקנו שלא שם חלקנו מן התועים והשוטים האלו יושבי בתי טרטיאות אוכלים ושותים בחייהם, ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. והיינו בסוף כל הברכות אמר, אתן לכם לב טהור לעבוד ה' בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהיות להם עבדים, והיה ראוי שתהיו עבדים לי, אבל לא כן אנכי עמדי אלא לחירות עולם הוצאתי אתכם, ואשבור מוטות עולכם, היינו עול תורה לא יהיה לכם לעול, כי לא תתאוו תאוה רעה, ואולך אתכם קוממיות ע"כ.

וביאור הדברים, כי אנו אומרים בתפלה, מה אנו מה חיינו וכו', כי רוב מעשיהם תוהו, וימי חייהם הבל לפניך וכו'. אבל אנחנו עמך וכו' אשרינו מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו, אשרינו שאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו'. ולהסביר הדברים, הרי אנו רואים שילדים קטנים משחקים בכל מיני שחוק, וזהו כל תענוגם וחיותם. וכאשר משחקים במשחק של מעות, שאחד מרויח והשני מפסיד, האחד הוא מלא שמחה, יש לו קרקעות ובתים ומעות. וחבירו לבו דוי עליו איך הוא מפסיד, עד שלפעמים פורץ בבכי על מצבו האומלל. אבל האב המבוגר עומד מן הצד, וחושב מהו התענוג של המשחק הזה, הלא הכל הוא רק דמיון, ואומר לבניו שניכם אין לכם כלום, אין כאן לא קרקע ולא רכוש, ובעוד איזה דקות יקפלו את כל המשחק ויניחו אותה חזרה בהקופסא. עיקר התענוג היא העסק בקרקע וכסף אמיתי, ושאר תענוגי הגוף השונות. אבל הילד בשכלו הקטן לא יוכל להבין מה שמסביר לו.

אבל החכם האמיתי מכיר שהמסחרים והכספים והקרקעות האמיתיים, גם הם הבל. ימי שנותינו

ומעתה הרי אכילת האדם היא לפי קומתו, והתינוק אוכל מעט, וכפי מה שיוגדל, שיעור אכילתו היא יותר. ואם כן אדם הראשון שהיה קומתו מארץ עד השמים, הרי שיעור אכילתו לצורך חיותו רב מאד, ועל כן היה שפע רב בפרי הארץ בתחלת הבריאה, שכל נטיעה נגמרו פירותיו תיכף. וכיון דלעתיד אולך אתכם קוממיות, כקומתו של אדם הראשון, על כן יחזור אז שפע ריבוי הפירות כמו בתחלת הבריאה.

והנה איתא בתיקוני זוהר (תיקון כא נה.) דבחג השבועות יפקון בני ישראל מגלותא ע"כ. והרי בזמן הגאולה תהיה שפע הפירות שלא כפי דרך הטבע של עתה. וגם בברכתן של ישראל בזמן שהיו ראויים, אין לך כל ענבה וענבה שאין בה שלשים גרבי יין (כתובות קיא.). ועל כן בעצרת זמן הגאולה, דנין גם על פירות האילן, אם ישתנו כל סדר יצירת הפירות, וכמו שיהיו לעתיד.

*

אך באמת נכלל במה שאמרו על אדם הראשון שראשו היה מגיע לשמים, הכוונה שהגם שברגליו היה עומד בעולם הגשמי, אבל ראשו היה מסתובב ברוממות א-ל, איך להעלות כל הדברים הגשמיים לשם ה'. וקיים שויתי ה' לנגדי תמיד, ולא הסיח דעתו ממרומים. ולמדריגה זו נגיע לעתיד, ואולך אתכם קוממיות כקומתו של אדם הראשון, שנלך בקומה זקופה, לא כמו בהמה שראשה מושפלת להארץ, אלא כאדם הראשון שראשו היה מגיע השמימה.

ובתורה משה (קטו.) ביאר הברכה, ואשבור מוטות עולכם, דלכאורה אחר כבר שנאמר ונתתי שלום בארץ, ונפלו אויביכם לפניכם לחרב וכדומה, איך אחר כל אלה מבטיח ואשבור מוטות עולכם, ואיזה עול יהיה על צוארם ח"ו אז שיצטרך לשבור מוטותיהם. אבל האמת תחת היותנו עבדים לפרעה ולמלכי אומות העולם בעונותינו הרבים, צריכים אנו להטות שכמנו לקבל עול תורה ומצות ולהיות עבדים לאלקים, כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים (כה-מב), ופירש רש"י שטרי קודם, נמצא אנו

מוגבלים לשבעים ושמונים שנה, ואז גם הוא יעזוב את כל רכושו, ולא יקח אתו עמו מזה אף פרוטה אחת, ועזבו לאחרים חילם. והרכוש אמיתי שיקח עמו לנצח נצחים הם רק התורה והמצות שזכה לרכשם בחייו. וגם המבוגר שכלו קצר לפעמים להכיר זאת לאמיתו. ועל זה אנו אומרים מה אנו מה חיינו, הלא ימי חייהם הבל לפניך, ומותר האדם מן הבהמה אין, והכל למיתה עומדים. אבל זהו רק באנשי העולם, לא כן אנחנו עמך בני בריתך, אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו, ואשרינו במה שאנו משכימים ומעריבים בבתי כנסיות, כי רק זה ישאר לנו לנצח נצחים. ועל זה הבטיח לנו הכתוב, ואשבור מוטות עולכם, שלא תהא התורה ומצותיה עליכם לעול, אלא ואולך אתכם קוממיות, כקומתו של אדם הראשון, שראשו היה מגיע השמימה, לחיות בחיי מושכלות של עבודת קונו.

*

הפרשה מתחלת, אם בחקותי תלכו, ואת מצותי תשמרו, ועשיתם אותם (כ-א). לכאורה האי 'ועשיתם אותם' נראה כמיותר. ובמדרש (לה-י) דרשו, אם שמרתם את התורה הריני מעלה עליכם כאילו אתם עשיתם אותם ע"כ. וצריך ביאור הכוונה בזה. – עוד דרשו שם (לה-א) אמר רבי אלעזר בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה, אם רצה לקיימה הרי הוא מקיימה, ואם לאו סוף שמקיימה על ידי אחרים. אבל הקב"ה אינו כן, אלא גוזר גזירה הוא מקיימה תחלה, אם 'בחוקותי' תלכו ע"כ. ושוב דרשו שם, בחקותי, חוקים שחקקתי את השמים ואת הארץ, שנאמר (ירמיה לג-ח) אם לא בריתי יומם ולילה, חוקות שמים וארץ לא שמתי ע"כ.

ונראה הכוונה, כי הנה הקב"ה שומר תורתו, וכן אמרו (ברכות ו.) מנין שהקב"ה מניח תפלין וכו'. וכן אמרו (שם ז.) מנין שהקב"ה מתפלל וכו' ע"ש. ונראה בטעם הדבר,

כי הקב"ה יצר את האדם עפר מן האדמה, חומר גס ומתאווה, ונפח באפיו נשמת חיים, חלק אלקי ממעל ממש, ויש מלחמה כבידה תמידית ביניהם. ואיתא בגמרא (סנהדרין כצ.) אמר ליה אנטונינוס לרבי, גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין. כיצד, גוף אומר נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור. אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך וכו', אף הקב"ה מביא נשמה חורקה בגוף ודן אותם כאחד, שנאמר (תהלים נ-ד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו, יקרא אל השמים מעל זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו זה הגוף ע"כ.

ויש לומר דזהו הענין שהקב"ה שומר תורתו, כי בהיות שבכל אדם יש לו חלק אלקי ממעל ממש, על כן כאשר הקב"ה מקיים מצוה, בא התעוררות נפלא בנפשות ישראל, שהם חלק אלקי, וכאשר השורש מתעורר זה פועל בכל הענפים, ובוזה ניתן להאדם כח שיוכל להתגבר על יצרו, ולקיים מצות ה' כראוי. וזהו שאמר הכתוב, אם לא 'בריתי' יומם ולילה, אם לא שהתורה היא גם בריתי, שאני בעצמי מקיים מצותיה, 'חוקות שמים וארץ', החוק של שילוב הגוף עם הנשמה (שהם שמים וארץ) 'לא שמתי', כי רק על ידי שה' שומר תורתו, יכולים גם אנו לנצח יצרנו, ולקיים מצותיה.

אך לפי זה יתכן שלא נקבל שכר המצות בשלימותה, כי ה' בהתעוררותו פועל קיום המצות שלנו. על כן אמר אם 'בחוקותי' תלכו, הגם שהתורה הם חוקותי, ועל ידי זה 'את מצותי תשמרו', אם כן אין מעשה המצות כולו מכחינו. אף על פי כן 'ועשיתם אותם', מעלה אני עליכם כאילו אתם בעצמיכם עשיתם הכל.

הגליון הזה נתנדב על ידי

לעילוי נשמת			
מוה"ר ר' שלמה צבי זינגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמואל יצחק בריעף הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' יהושע בן הנה"צ רבי אשר אנשיל זצוק"ל אבד"ק סאמבאטהעלי נפטר יום ה' סיון – ערב שבועות תשמ"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	מוה"ר ר' ישראל מרדכי ווייסבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בנישואי בנו למול טוב
מוה"ר ר' אלי יוסף ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ באירוסיו בנו למול טוב	מוה"ר ר' יואל גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' דוד ארי' גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' ירמיה הערשקא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונ בתגלחת בנו למול טוב